

IJTIMOIY SHERIKLIK VA IJTIMOIY MULOQOT

Kamolov Ilhom Ibrohimovich*O'zbekiston Milliy universiteti izlanuvchisi,**O'zbekiston metallurgiya va mashinasozlik sanoati tarmoqlari xodimlari kasaba uyushmasi Respublika Kengashi tashkiliy ishlar bo'limi mudiri**Toshkent, O'zbekiston*icamolove@yandex.com**ANNOTATSIYA**

So'nggi yillarda ijtimoiy sheriklik, ya'ni fuqarolik jamiyati va davlat o'rtasidagi hamkorlik zamonaviy davlat boshqaruvida muhim o'rin egalladi. Ushbu hamkorlik ijtimoiy-iqtisodiy muammolarni birgalikda hal qilish, davlatning ijtimoiy funksiyalarini bajarishga ko'maklashish va fuqarolik jamiyatini mustahkamlash uchun asosiy vositalardan biridir. O'zbekiston ham bu yo'nalishda o'z tajribasini rivojlantirmoqda. Bu maqolada ijtimoiy sheriklikning nazariy asoslari, shakllari, afzalliklari, muammolari va O'zbekistondagi holati yoritiladi.

Kalit so'z: kasaba uyushmasi, hukumat, ijtimoiy hamkorlik, jamiyat, zamonaviy

ABSTRACT

In recent years, social partnership, that is, cooperation between civil society and the state, has taken an important place in modern public administration. This cooperation is one of the main tools for jointly solving socio-economic problems, assisting in the implementation of the social functions of the state, and strengthening civil society. Uzbekistan is also developing its experience in this direction. This article discusses the theoretical foundations, forms, advantages, problems, and the current situation of social partnership in Uzbekistan.

Key words: trade union, government, social cooperation, society, modern.

KIRISH

Ijtimoiy sheriklik davlat organlarining nodavlat notijorat tashkilotlari va fuqarolik jamiyatining boshqa institutlari bilan mamlakatni ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirish dasturlarini, shu jumladan tarmoq, hududiy dasturlarni, shuningdek normativ-huquqiy hujjatlarni hamda fuqarolarning huquqlari va qonuniy manfaatlariga daxldor bo'lgan boshqa qarorlarni ishlab chiqish hamda amalga oshirish borasidagi hamkorligidir. Davlat organlari, nodavlat notijorat tashkilotlari va fuqarolik jamiyatining boshqa institutlari ijtimoiy sheriklik subyektlaridir. Davlat

organlarining fuqarolarning o'zini o'zi boshqarish organlari, siyosiy partiyalar va diniy tashkilotlar bilan hamkorligi alohida qonunlar bilan tartibga solinadi"¹.

Ijtimoiy sheriklik – bu davlat organlari va fuqarolik jamiyati institutlari (jumladan, nodavlat notijorat tashkilotlari (NNT), kasaba uyushmalari, jamoat tashkilotlari va boshqa institutlar) o'rtasida barqaror va ochiq munosabatlarni rivojlantirish jarayonidir. Ijtimoiy sheriklikning asosiy tamoyillari quyidagilardir:

Birinchidan, ochiqlik va shaffoflik: Bu tamoyil davlat va jamiyat o'rtasidagi jarayonlarning oshkoraligini ta'minlash orqali, odamlarning davlat qarorlariga ishonchini oshirishga xizmat qiladi.

Ikkinchidan, o'zaro mas'uliyat: Davlat va NNTlar o'z zimmasiga olgan majburiyatlarini bajarishga intilishi kerak. Bu ikki tomonning o'zaro mas'uliyatini oshirish va umumiy maqsadga xizmat qiladigan loyihalarni amalga oshirishga imkon beradi.

Uchunchidan, manfaatlar uyg'unligi: Ijtimoiy sheriklikda barcha tomonlarning manfaatlari inobatga olinadi, bu esa umumiy maqsadlarga erishishda samaradorlikni oshiradi.

Nazariy jihatdan, ijtimoiy sheriklik davlat va fuqarolik jamiyati o'rtasida ijtimoiy-iqtisodiy vazifalarni bajarish bo'yicha o'zaro hamkorlikni anglatadi. Bu esa davlatning faqatgina hukumat organlari emas, balki keng jamiyat bilan birgalikda ishlash imkoniyatini beradi.

Davlat va fuqarolik jamiyati o'rtasidagi ijtimoiy sheriklik bir necha shakllarda amalga oshiriladi:

1. Davlat buyurtmalari – davlat ijtimoiy xizmatlarni amalga oshirishda NNTlarga buyurtma berib, bu xizmatlarni amalga oshirish uchun moliyaviy qo'llab-quvvatlaydi. Jumladan, mamlakatimizda 2017-2023-yillarda fuqarolik jamiyati institutlarining faoliyati va ularning salkam 2100 ta loyihasini moliyaviy qo'llab-quvvatlashga davlat byudjetidan 513,8 milliard so'm mablag' yo'naltirilgan bo'lsa, 2024-yilda ushbu maqsadlar uchun 1,8 trillion so'm mablag' ajratildi².

2. Ijtimoiy grantlar – NNTlarga ma'lum loyihalarni amalga oshirish uchun grantlar ajratiladi. Bu, odatda, ijtimoiy loyihalar yoki aholi ehtiyojlariga yo'naltirilgan dasturlar uchun beriladi.

3. Ijtimoiy xizmat ko'rsatish shartnomalari – davlat va NNTlar o'rtasida aholi uchun ijtimoiy xizmatlarni taqdim etish bo'yicha shartnomalar tuzish.

¹ <https://Lex.uz> Ijtimoiy sheriklik to'g'risidagi O'zbekiston Respublikasi qonuni.

² Mirziyoyev Sh.M. Hozirgi zamon va Yangi O'zbekiston strategiyasi T. "O'zbekiston" 394-bet

4. Davlat va NNT o'rtasidagi boshqa hamkorlik shakllari – bu boshqa turdagi sheriklik shakllarini ham o'z ichiga olishi mumkin, masalan, ijtimoiy loyihalarda hamkorlik qilish yoki jamoatchilik nazoratini amalga oshirish.

Shuni alohida ta'kidlash joizki mamlakatimiz - ijtimoiy grantlar va davlat buyurtmalari eng keng tarqalgan ijtimoiy sheriklik shakllangan davlatlardan biri hisoblanadi. Yurtimizda fuqarolik jamiyati institutlarini, ayniqsa ularning ijtimoiy ahamiyatga ega loihalarini qo'llab-quvvatlash, davlat organlari bilan ijtimoiy sherikchilikni kuchaytirish borasida izchil ishlar olib borilmoqda³.

Ijtimoiy sheriklikning O'zbekistondagi holati haqida so'z borganda, O'zbekistonda ijtimoiy sheriklikni rivojlantirish yo'lida qator huquqiy va institutsional chora-tadbirlar ko'rilgan. Jumladan, "Ijtimoiy sheriklik to'g'risida"gi qonun qabul qilinishi orqali davlat va NNTlar o'rtasidagi hamkorlikning huquqiy asoslari yaratilgan. Shuningdek, davlat ijtimoiy sohadagi bir qator dasturlarni moliyalashtirish uchun grantlar va subsidiya shaklida mablag'lar ajratmoqda.

Shuningdek, O'zbekistonda kasaba uyushmalari ijtimoiy sheriklikda muhim o'rin tutadi. Ular davlat bilan hamkorlikda xodimlarning ijtimoiy himoyasini ta'minlash, mehnat munosabatlarini tartibga solish va ijtimoiy xizmatlar ko'rsatish kabi vazifalarni amalga oshirishda faol ishtirok etadi.

O'zbekistonda kasaba uyushmalari ijtimoiy sheriklikning muhim tarkibiy qismi hisoblanadi. Kasaba uyushmalari mehnatkashlarning huquqlarini himoya qilish, ularning manfaatlarini himoya qilish, ish joylaridagi ijtimoiy va iqtisodiy sharoitlarni yaxshilashga qaratilgan tashkilotlardir. Ular davlat, ish beruvchilar va xodimlar o'rtasidagi ijtimoiy sheriklikni mustahkamlashda muhim rol o'ynaydi.

O'zbekistonda ijtimoiy sheriklik doirasida kasaba uyushmalari bir qancha vazifalarni bajaradi:

1. Mehnat shartlari va xavfsizligi: Kasaba uyushmalari mehnat sharoitlarini yaxshilash, ishchilar uchun xavfsiz mehnat muhitini ta'minlash bo'yicha faoliyat yuritadi. Ular ishchilar va ish beruvchilar o'rtasida kelishuv bitimlarini tuzishda qatnashib, mehnatkashlarning huquqlarini himoya qilishga harakat qiladi.

2. Ijtimoiy himoya va qo'llab-quvvatlash: Kasaba uyushmalari a'zolariga ijtimoiy himoya va yordam ko'rsatadi, masalan, tibbiy yordam olish imkoniyatlarini ta'minlash, ijtimoiy nafaqalar berilishi, dam olish sharoitlarini yaxshilash va boshqa xizmatlar bilan ta'minlash.

3. Davlat bilan hamkorlik: Kasaba uyushmalari davlat bilan hamkorlik qilib, ishchilar va xodimlarning manfaatlarini davlat siyosatiga kiritish va himoya qilishga hissa qo'shadi. Davlat darajasida mehnat qonunchiligi, ijtimoiy himoya tizimlari va

³ Mirziyoyev Sh.M. Hozirgi zamon va Yangi O'zbekiston strategiyasi T. "O'zbekiston" 394-bet

bandlik siyosatini takomillashtirish uchun kasaba uyushmalari o'z tavsiyalarini beradi va davlat organlari bilan muhokamalarda ishtirok etadi.

4. Ish beruvchilar bilan muloqot: Kasaba uyushmalari ish beruvchilar bilan hamkorlik qilib, o'zaro manfaatlarni muvozanatlashga harakat qiladi. Ular o'z a'zolarining ijtimoiy-iqtisodiy manfaatlarini himoya qilish uchun muzokarlarda qatnashadi va kelishuv bitimlarini ishlab chiqadi.

Bu faoliyatlar natijasida O'zbekistonda kasaba uyushmalari ijtimoiy sheriklikning asosiy omili sifatida davlat, xodimlar va ish beruvchilar o'rtasida ijtimoiy barqarorlikni ta'minlashda o'z hissasini qo'shadi. Zero "Kuchli ijtimoiy himoyani ta'minlash" konsepsiyasini yangi bosqichga ko'tarish orqali chinakam ijtimoiy davlat qurishni rejalashtirganmiz⁴.

O'zbekistonda ijtimoiy sheriklikning afzalliklari va muammolari quyidagicha:

Ijtimoiy sheriklik bir qator afzalliklarga ega:

1. Ijtimoiy barqarorlikni mustahkamlash – davlat va jamiyat o'rtasidagi o'zaro ishonchning ortishi ijtimoiy barqarorlikka xizmat qiladi.

2. Iqtisodiy samaradorlik – davlat va NNTlar hamkorligi orqali mablag'lardan oqilona foydalanish, ijtimoiy xizmatlar sifatini oshirish imkonini beradi.

3. Fuqarolar faolligini oshirish – ijtimoiy sheriklik fuqarolar va fuqarolik jamiyati institutlarining davlat ishlarida ishtirokini rag'batlantiradi.

Shu bilan birga, ijtimoiy sheriklikda muayyan muammolar ham mavjud:

1. Moliyaviy resurslarning yetishmasligi – ba'zi hollarda davlat yoki NNTlar uchun moliyaviy resurslar yetarli emas.

2. Muvaffaqiyatli hamkorlik yo'lidagi to'siqlar – davlat organlari va NNTlar o'rtasida o'zaro ishonch yetishmasligi hamkorlikka salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin.

3. Boshqaruvdagi murakkabliklar – ijtimoiy sheriklikni boshqarish va koordinatsiyalash jarayonlari qiyinchiliklarga duch kelishi mumkin.

O'zbekistonda ijtimoiy sheriklikni yanada samarali qilish uchun bir qator istiqbollari mavjud. Bunga raqamlashtirish texnologiyalarini joriy etish, innovatsion yondashuvlarni qo'llash va xalqaro tajribalarni o'rganish kiritilishi mumkin. Davlat va fuqarolik jamiyati institutlari o'rtasida muntazam ravishda ochiq muloqotlar o'tkazish, ijtimoiy loyihalarni qo'llab-quvvatlash va aholi ehtiyojlariga mos xizmatlarni yaratish ijtimoiy sheriklikni yanada rivojlantiradi.

Kelajakda ijtimoiy sheriklik orqali fuqarolik jamiyati institutlari va davlat o'rtasidagi hamkorlik mustahkamlanadi, bu esa jamiyatda ijtimoiy barqarorlikka xizmat qiladi.

⁴ Mirziyoyev Sh.M. Hozirgi zamon va Yangi O'zbekiston strategiyasi T. "O'zbekiston" 57-bet

XULOSA

Xulosa sifatida shuni aytish kerakki, ijtimoiy sheriklik zamonaviy jamiyatda barqarorlik va rivojlanishni ta'minlash uchun asosiy vosita bo'lib, davlat va fuqarolik jamiyati o'rtasida o'zaro ishonchli munosabatlarni shakllantiradi. Bu esa davlat va jamiyatning birgalikda ishlash imkoniyatini kengaytiradi va ijtimoiy muammolarni birgalikda hal qilishni ta'minlaydi. O'zbekistonda ijtimoiy sheriklikning rivojlanishi xalqning ijtimoiy ehtiyojlarini qondirishda muhim qadam bo'lib, davlat va fuqarolik jamiyati o'rtasidagi hamkorlikni kuchaytirish orqali zamonaviy jamiyat qurilishiga katta hissa qo'shmoqda.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Mirziyoyev Sh.M. Hozirgi zamon va Yangi O'zbekiston strategiyasi T. "O'zbekiston
2. Tuxtayevich, E. F. (2025). IJTIMOIIY HAYOTDA SHAXSLAR O'RTASIDA O'ZARO PSIXOLOGIK MUAMMOLAR. *TANQIDIY NAZAR, TAHLILIY TAFAKKUR VA INNOVATSION G'OYALAR*, 1(5), 273-376.